

Θέμα: «Βία, παραβατικότητα (ένδοοικογενειακή, ένδοσχολική) και Ἐκκλησία»

Μὰ ὁ κόσμος ἀγριεύει κι ὁ πειρασμὸς θεριεύει
 “χειμώνιασε” ἡ ἀγάπη καὶ “ἄνοιξη” γυρεύει!
 (κατασκηνωτικό τραγούδι)

Μακαριώτατε ἅγιε Δέσποτα,
 Σεβασμιώτατοι ἅγιοι Ἀδελφοί,

Σᾶς εὐχαριστῶ ἐκ βάθους καρδίας γιὰ τὴν τιμὴ στὸ πρόσωπό μου
 μὲ τὴν σεπτὴ ἀνάθεση καὶ ἐντολὴ νὰ παρουσιάσω ἐνώπιον τῆς Σεπτῆς
 Ἱεραρχίας εἰσήγηση μὲ θέμα «Βία, παραβατικότητα (ένδοοικογενειακή,
 ένδοσχολική) καὶ Ἐκκλησία».

A) Πρόλογος

Στὶς ἡμέρες μας τὰ φαινόμενα τῆς ένδοοικογενειακῆς καὶ
 ένδοσχολικῆς βίας παρουσιάζουν ἔξαρση, τόσο στὴ χώρα μας ὅσο καὶ
 διεθνῶς, καὶ ἐπιβάλλεται ἡ ἐνεργοποίηση τῶν θεσμῶν τῆς κοινωνίας σ’
 ἓναν διάλογο σχετικὰ μὲ τοὺς τρόπους ἀντιμετώπισής τους. Ἡ Ἐκκλησία
 δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι παροῦσα σὲ αὐτὸν τὸν διάλογο καὶ μάλιστα
 μέσα ἀπὸ τὴ δική της ὀπτική, ἡ ὁποία ἀπορρέει ἀπὸ τὴν πνευματικὴ της
 παράδοση καὶ τὴν εὐαγγελικὴ ἀλήθεια. Πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτὴ θὰ
 ἐπιχειρήσω νὰ παρουσιάσω τὰ δεδομένα τοῦ προβλήματος καὶ νὰ
 διατυπώσω κάποιες σκέψεις, ἐλπίζοντας αὐτὲς ν’ ἀποτελέσουν ἕναυσμα
 γιὰ ἓναν γόνιμο διάλογο στὸ ζήτημα αὐτό.

Ξεκινῶ ἀπὸ τὴν ἐνδοοικογενειακὴ βία, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ καὶ τὴ γενετική μήτρα πολλαπλῶν μορφῶν βίας, τὰ ὁποῖα ἐμφανίζονται στὴν κοινωνία.

B) Ἐνδοοικογενειακὴ βία

Τόσο ἐκ μέρους τῶν ἀρμόδιων πολιτειακῶν φορέων ὅσο καὶ τῶν εἰδικῶν ἐπιστημόνων ἡ ἐνδοοικογενειακὴ βία ὡς παθογένεια τῆς κοινωνικῆς πραγματικότητας ἄργησε ν' ἀποτελέσει ἀντικείμενο ἔρευνας σὲ διεθνές, εὐρωπαϊκὸ καὶ ἐθνικὸ ἐπίπεδο. Στὸ ἀγγλικὸ δίκαιο, γιὰ παράδειγμα, μέχρι καὶ τὸν 19ο αἰώνα, ἀναγνωριζόταν τὸ δικαίωμα τοῦ συζύγου νὰ κακοποιεῖ τὴ γυναῖκα του, μὲ τὴν προϋπόθεση ὅτι ἡ βέργα τοῦ ξυλοδαρμοῦ δὲν θὰ ξεπερνοῦσε σὲ πάχος τὴ διάμετρο τοῦ ἀντίχειρα τοῦ ἀνδρα.

Ἡ βία στὴν οἰκογένεια ὡς κοινωνικὸ φαινόμενο κινήθηκε καὶ δυστυχῶς ἀκόμη καὶ σήμερα ἐξακολουθεῖ πολλὰς φορὲς νὰ κινεῖται μεταξὺ σιωπῆς, ἀνοχῆς καὶ συγκάλυψης· παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ ἐπιμέρους ἐγκληματικὲς συμπεριφορὲς ποὺ τὴ συνθέτουν, ἀντιστοιχοῦν σὲ ὑπαρκτὰ ποινικὰ μεγέθη. Στὴν ἀποσιώπηση αὐτὴ καὶ στὴν ἀπροθυμία τῶν θυμάτων νὰ καταγγείλουν τὶς εἰς βάρος τους πράξεις συμβάλλει σὲ μεγάλο βαθμὸ καὶ ἡ ἀντίληψη ὅτι οἱ ὅποιες μορφὲς βίας στὴν οἰκογένεια λαμβάνουν χώρα σ' ἓνα πλαίσιο ιδιωτικότητας, ὅποτε δὲν συνιστοῦν πεδίο γιὰ τὴν παρέμβαση τῆς Πολιτείας.

Παρὰ τὴ διάσταση αὐτῆς τῆς ἀποσιώπησης, ἡ γνωστοποίηση περιπτώσεων ἐνδοοικογενειακῆς βίας παρουσιάζει στὶς ἡμέρες μας αὔξηση, ὄχι μόνο διεθνῶς, ἀλλὰ κι ἐδῶ, στὴν Ἑλλάδα. Σύμφωνα μὲ τὴ Στατιστικὴ Ἐπετηρίδα τῆς Ἑλληνικῆς Αστυνομίας ὡς πρὸς ἀδικήματα

πὸ ἐμπίπτουν στὴ νομοθεσία τῆς ἐνδοοικογενειακῆς βίας, εἶχαμε τὰ ἐξῆς δεδομένα¹:

τὸ 2020, 5.456 βεβαιωθέντα ἀδικήματα (ἐκ τῶν ὁποίων 15 κακουργήματα, 5.441 πλημμελήματα)

τὸ 2021, 8.780 βεβαιωθέντα ἀδικήματα (ἐκ τῶν ὁποίων 94 κακουργήματα, 8.686 πλημμελήματα)

τὸ 2022, 11.632 βεβαιωθέντα ἀδικήματα (ἐκ τῶν ὁποίων 108 κακουργήματα, 11.524 πλημμελήματα)

τὸ 2023, 11.530 βεβαιωθέντα ἀδικήματα (ἐκ τῶν ὁποίων 129 κακουργήματα, 11.401 πλημμελήματα).

Γίνεται φανερὸ ὅτι —σέ μιά τριετία— ἔχουμε ραγδαία αὐξηση κατηγοημένων καὶ βεβαιωμένων περιστατικῶν, ὑπερδιπλάσιο ἀριθμὸ βεβαιωμένων πλημμελημάτων καὶ —εἰδικά— ἔννεαπλάσιο ἀριθμὸ βεβαιωμένων κακουργημάτων.

Ὡστόσο, πέρα ἀπὸ τὴν ἀντικειμενικά αὐξημένη κλίμακα βεβαιωμένων περιστατικῶν ἐνδοοικογενειακῆς βίας, γιὰ τὴν κατανόηση τοῦ ζητήματος εἶναι ἀνάγκη νὰ δοῦμε καὶ μίαν σειρὰ ἀπὸ ἄλλες παραμέτρους, τὶς ὁποῖες θὰ ἐπιχειρήσουμε ἐν συντομία νὰ περιγράψουμε καὶ νὰ ἀναλύσουμε.

Ξεκινώντας, θέλουμε νὰ σημειώσουμε ὅτι μιλώντας γιὰ τὴν ἐνδοοικογενειακὴ βία, δὲν ἀναφερόμαστε σ' ἓνα μεμονωμένο ἢ τυχαῖο γεγονός, σέ μίαν ἀπρόβλεπτη ἐκτὸς ἐλέγχου συμπεριφορὰ ἐνὸς περιστατικοῦ πὸ θὰ τύχει νὰ συμβεῖ μίαν φορά. Ἀναφερόμενοι στὴν ἐνδοοικογενειακὴ βία ἐννοοῦμε ἓνα φαινόμενο ἐπαναλαμβανόμενης βίας.

¹ Ἑλληνικὴ Ἀστυνομία, *Στατιστικὴ Ἐπετηρίδα Ἑλληνικῆς Ἀστυνομίας*, ἔτη 2020, 2021, 2022, 2023.

Οι έπαναλήψεις ξεκινούν κάποια στιγμή από ένα πρώτο περιστατικό βίαιης/άκραίας συμπεριφοράς, που γίνεται άφετηρία έπαναλαμβανόμενων έπεισοδίων, τὰ όποία διακρίνονται σε έπεισόδια σωματικής και σε έπεισόδια ψυχολογικής βίας και άπειλής.

Σύμφωνα με τὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης (στή σχετική πρόβλεψη τῆς 11ης Μαΐου 2011 γιὰ τὴν πρόληψη καὶ τὴν καταπολέμηση τῆς ἐνδοοικογενειακῆς βίας) ὀρίζεται ὅτι: «ὁ ὅρος “ἐνδοοικογενειακὴ βία” σημαίνει ὅλες τὶς πράξεις φυσικῆς, σεξουαλικῆς, ψυχολογικῆς ἢ οικονομικῆς βίας, οἱ ὁποῖες συμβαίνουν ἐντὸς τῆς οἰκογένειας ἢ τῆς οἰκιακῆς μονάδας ἢ μεταξὺ πρώην ἢ νῦν συζύγων ἢ συντρόφων, εἴτε ὁ αὐτουργὸς διαμένει ἢ διέμενε στὴν ἴδια κατοικία μετὸ θύμα εἴτε ὄχι”. Ἀντίστοιχη πρόβλεψη ὑπάρχει καὶ στὴν ἑλληνικὴ νομοθεσία, σύμφωνα μετὸ νόμο 3500/2006 (ἄρθρο 1, παρ. 1).²

Στὴν ἔννοια τοῦ θύματος συμπεριλαμβάνεται κάθε μέλος τῆς οἰκογένειας σὲ βάρος τοῦ ὁποίου τελέστηκαν τὰ ὡς ἄνω ἀδικήματα. Μὲ βάση τὰ μέλη πὸν μπορεῖ νὰ εἶναι τὰ θύματα τῆς ἐνδοοικογενειακῆς βίας αὐτὴ διακρίνεται στὶς ἐξῆς εἰδικότερες μορφές:

1^ο) Βία κατὰ τοῦ/τῆς συζύγου. Ἔχουν καταγραφεῖ περιστατικὰ κακοποίησης ἀκόμη καὶ ἀνδρῶν ἀπὸ τὶς γυναῖκες/συζύγους, περισσότερα ὅμως εἶναι τὰ περιστατικὰ κακοποίησης τῶν γυναικῶν ἀπὸ τοὺς συζύγους (σὲ ποσοστὰ καὶ συχνότητα, σὲ ἔνταση καὶ σὲ δυσμενεῖς ἐπιπτώσεις).

2^ο) Βία κατὰ τῶν παιδιῶν. Ἡ βία κατὰ τῶν παιδιῶν μπορεῖ νὰ προσλάβει ποικίλες καὶ σύνθετες μορφές: (α) τῆς σωματικῆς κακοποίησης, (β) τῆς συναισθηματικῆς καὶ ψυχολογικῆς κακοποίησης,

² Στεφανίδου Α. (2010). *Ἐνδοοικογενειακὴ Βία – Ἡ ἔννοια τῆς οἰκογένειας καὶ ἡ διαδικασία τῆς ποινικῆς διαμεσολάβησης*. Ἐκδόσεις Νομικὴ Βιβλιοθήκη.

μέ μία συστηματική επίθεση και “ίσοπέδωση” τής προσωπικότητας του παιδιού, έπηρεάζοντας ή και άποδομώντας τή φυσιολογική του άνάπτυξη, (γ) τής σεξουαλικής κακοποίησης, (δ) τής παραμέλησης, δηλαδή τής ήθελημένης ή άπό άπερισκεψία άρνησης του γονέα νά προσφέρει στο παιδι στέγη, σίτιση, ένδυση, μόρφωση, ιατρική φροντίδα και άγάπη.

3^{ον}) Βία κατά τών ήλικιωμένων. Τέτοια νοείται ή έπαναλαμβανόμενη δράση βλάβης ή ένόχλησης σε ήλικιωμένο άτομο, άλλά και ή έλλειψη τής κατάλληλης μέριμνας, στα πλαίσια τής οικογενειακής σχέσης πού, ένω προκαλεί στον ήλικιωμένο άυτονόητη προσδοκία έμπιστοσύνης και φροντίδας, ώστόσο δέν προσφέρεται.

Γιά τήν κατανόηση τών αίτίων του φαινομένου ύπάρχουν προσεγγίσεις σε τρία επίπεδα αίτιογένεσης: στο μικρο-έπίπεδο (δηλ. τó άτομο), στο μεσο-έπίπεδο (δηλ. τήν οικογένεια) και στο μακρο-έπίπεδο (τήν κοινωνία).³

1) Ως πρòς τó μικρο-έπίπεδο τής άτομικής προσέγγισης: έπιχειρείται νά έρμηνευθει τó φαινόμενο τής ένδοοικογενειακής βίας με βάση τά χαρακτηριστικά τής προσωπικότητας δράστη και θύματος. Δίδεται προσοχή στα έξατομικευμένα χαρακτηριστικά τών άτόμων, ιδιαίτερα στην ψυχοπαθολογική πλευρά τους.

2) Οι ψυχολογικές θεωρήσεις στρέφονται στο μεσο-έπίπεδο τής οικογένειας, έπιχειρώντας νά έρμηνεύσουν τήν έκδήλωση τής βίας άπό τά ένήλικα άτομα ως άποτέλεσμα του οικογενειακού περιβάλλοντος στο όποιο μεγάλωσαν. Υποστηρίζεται ότι ή ένδοοικογενειακή βία πού έκδηλώνουν τά άτομα, όταν ένηλικιωθούν, είναι άποτέλεσμα τών

³ Χατζηφωτίου Σεβαστή. (2005). Ένδοοικογενειακή βία κατά τών γυναικών και παιδιών – Διαπιστώσεις και προκλήσεις για τήν κοινωνική έργασία. Έκδόσεις Τζιόλα.

γονεϊκῶν προτύπων ὑπό τὰ ὁποῖα ἀναπτύχθηκαν καί τὰ ὁποῖα υἰοθέτησαν ὡς μοντέλο συμπεριφορᾶς.

Σύμφωνα μὲ αὐτὲς τὶς θεωρήσεις οὐσιώδη παράγοντα γιὰ τὴ μετέπειτα ἐξέλιξη καὶ πορεία τοῦ παιδιοῦ ὡς ἐνήλικα ἀποτελεῖ καὶ ἡ ποιότητα τοῦ συναισθηματικοῦ δεσμοῦ, στὰ πρῶτα χρόνια τῆς ζωῆς του μὲ τὸ πρόσωπο πρωτίστως τῆς μητέρας, ἀλλὰ καὶ τοῦ πατέρα. Ἐὰν δὲν ἀναπτυχθεῖ σωστὴ συναισθηματικὴ σχέση μεταξύ παιδιοῦ καὶ γονεϊκῆς φιγούρας, αἰτιωδῶς προκαλοῦνται δυσχέρειες στὶς διαπροσωπικὲς σχέσεις κατὰ τὴν ἐνήλικη ζωή, εἴτε μὲ τὴ μορφή τῆς βίαιης ἐπιθετικῆς συμπεριφορᾶς εἴτε μὲ τὴ μορφή τῆς παθητικοποίησης.

3) Οἱ κοινωνικο-πολιτισμικὲς προσεγγίσεις ἀποδίδουν τὴν ἐνδοοικογενειακὴ βία στὸ μακρο-ἐπίπεδο τῆς κοινωνίας, δηλαδή σὲ κοινωνικοὺς καὶ πολιτισμικοὺς παράγοντες, μὲ τρεῖς παραλλαγές.

Ἡ μία παραλλαγή ἀναγνωρίζει ὡς γενεσιουργὸ αἰτία καὶ ὄρο διαίωσις τῆς ἐνδοοικογενειακῆς βίας τοὺς στρεσογόνους παράγοντες στὶς ἐκάστοτε κοινωνικὲς συνθῆκες. Ἀνεργία, φτώχεια, ματαιώσεις, κοινωνικὴ ἀπομόνωση, περιθωριοποίηση, ἀποτελοῦν πιθανοὺς παράγοντες βίαιης συμπεριφορᾶς μέσα στὴν οἰκογένεια, καθὼς οἱ δράστες ἀποζητοῦν μὲ αὐτὴ συνειδητὰ ἢ ἀσυνεῖδητα μία ἐκτόνωση.

Ἡ ἄλλη παραλλαγή ὑποστηρίζει πῶς, ὅταν σὲ μία κοινωνία δὲν ἀσκεῖται ἢ ἀδρανεῖ τὸ σύστημα ἐλέγχου τῶν ἀρμοδίων φορέων γιὰ τὴ συμπεριφορὰ τῶν ἀνθρώπων ἢ ὅταν τὸ σύστημα ἀπονομῆς δικαιοσύνης δὲν λειτουργεῖ ἀποτρεπτικὰ γιὰ τοὺς δράστες, τότε οἱ τελευταῖοι μποροῦν νὰ προβοῦν σὲ πράξεις κακοποίησης ἄλλων μελῶν τῆς οἰκογένειάς τους, μὲ τὴν αἴσθησι πῶς δὲν θὰ ὑπάρξει κάποια τιμωρία γι' αὐτὴν τὴ συμπεριφορὰ τους.

Ἡ τρίτη καὶ σημαντικότερη παραλλαγή θεωρεῖ πῶς ἡ ἄσκηση ἐνδοοικογενειακῆς βίας εἶναι ἀποτέλεσμα τῶν πολιτισμικῶν προτύπων ποὺ κυριαρχοῦν σὲ μία κοινωνία, τὰ ὁποῖα ἔχουν τὴ δύναμη νὰ

διαμορφώνουν με ανάλογο τρόπο τις συνειδήσεις τῶν ἀνθρώπων. Μὲ ἄλλα λόγια, ἂν σὲ μία κοινωνία προβάλλονται μὲ τὸν ἕναν ἢ τὸν ἄλλο τρόπο πρότυπα βίας, εἶναι ἐπόμενο σὲ ἀρκετὲς περιπτώσεις οἱ ἄνθρωποι νὰ τὰ υἰοθετοῦν ὡς πρότυπο ἐπίλυσης τῶν διαφορῶν, ὡς κοινωνικὴ ἔκφραση ἢ ὡς εἶδος ψυχαγωγίας. Γιὰ παράδειγμα, στὶς ἰσλαμικὲς κοινωνίες, στὶς ὁποῖες τὰ πατριαρχικὰ πρότυπα διαιώνονται μέχρι σήμερα καὶ μάλιστα μὲ ἔντονα αὐταρχικὲς μορφές, οἱ ἄνθρωποι καταφεύγουν συχνὰ σὲ ἐκδηλώσεις ἐνδοοικογενειακῆς βίας καὶ καταπίεσης, μὲ τὴν αἴσθηση πὼς ἐνεργοῦν σύμφωνα μὲ τὸν νόμο τοῦ Θεοῦ.

Γ) Νεανικὴ βία

Μὲ βάση τόσο παλαιότερες ὅσο καὶ νεότερες ἐπιστημονικὲς μελέτες εἶναι ἀδιαμφισβήτητη ἡ ὑπαρξὴ τῆς αἰτιατῆς σχέσης μεταξὺ τοῦ οἰκογενειακοῦ περιβάλλοντος καὶ νεανικῆς βίας καὶ παραβατικότητας.⁴ Τὸ οἰκογενειακὸ περιβάλλον μπορεῖ νὰ προκαλέσει ἀρνητικὲς ἐπιπτώσεις στὴ σωματικὴ, νοητικὴ καὶ συναισθηματικὴ ἀνάπτυξη καὶ τὴν κοινωνικὴ ὑπόσταση τῶν παιδιῶν κυρίως μὲ τοὺς ἑξῆς τρόπους:

1^{ov}) Μέσα στὰ πλαίσια τῆς οἰκογένειας, τὸ παιδί, ὁ νέος ἄνθρωπος ἀποκτᾷ ἐμπειρίες ποὺ παίζουν ρόλο στὴ διαμόρφωση τῆς προσωπικότητάς του. Ἡ ἀνυπαρξία ἀρμονικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς οἰκογένειας, ἢ ὁποῖα σὲ ἀρκετὲς περιπτώσεις μπορεῖ νὰ πάρει καὶ τὴ μορφή τῆς ἐνδοοικογενειακῆς βίας, ἀποτελεῖ σὲ ἀρκετὲς περιπτώσεις “γενετικό” παράγοντα γιὰ τὴν ἐκδήλωση παραβατικῆς νεανικῆς συμπεριφορᾶς.

⁴ Νόβα-Καλτσούνη Χ. (2001). *Μορφές ἀποκλίνουσας συμπεριφορᾶς στὴν Ἐφηβεία. Ὁ ρόλος τῆς οἰκογένειας καὶ τοῦ σχολείου*. Ἐκδόσεις Gutenberg, Ἀθήνα.

2^{ον}) Μέσα στὰ πλαίσια τῆς οἰκογένειας, τὸ παιδί ἀφομοιώνει ὅρους καὶ κανόνες συμπεριφορᾶς. Ἡ ἀδιαφορία ἢ ἀδυναμία ἔμπνευσης ὀρίων καὶ πειθαρχίας ἐκ μέρους τῶν γονέων ἀποτελεῖ ἕναν δεύτερο σημαντικὸ “γενετικό” παράγοντα γιὰ τὴν ἐκδήλωση τῆς παραβατικῆς νεανικῆς συμπεριφορᾶς.

Μάλιστα, πολλοὶ γονεῖς, ὅταν ἐμφανιστεῖ τὸ πρόβλημα, δὲν θέλουν νὰ δοῦν τί συμβαίνει μὲ τὰ παιδιά τους, ἀλλὰ προτιμοῦν τὴν ἀνώδυνη “λύση” μιᾶς “ἐξωτερικῆς στοχοποίησης”, ὅποτε προτιμοῦν νὰ ἀντιδράσουν ἐναντίον τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἢ ἄλλων φορέων ποὺ τοὺς ἐνημερώνουν καὶ τοὺς προτείνουν συνεργασία ἀντιμετώπισης. Ὅταν ὅμως οἱ γονεῖς αὐτοὶ ἀδυνατοῦν ἢ προτιμοῦν νὰ μὴ συνεπιλύσουν τὸ ὁποιοδήποτε πρόβλημα, τὸ πρόβλημα παραμένει καὶ διογκώνεται.

Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ φετινοῦ καλοκαιριοῦ ζήσαμε καὶ πάλι δύσκολες στιγμές, καθὼς πυρκαγιὲς ἔπληξαν πολλές περιοχὲς τῆς πατρίδας μας. Ἀνάμεσα σὲ αὐτὲς ἦταν καὶ μία πυρκαγιά ποὺ ξέσπασε στὶς 12 Αὐγούστου 2024 στὴν Τερψιθέα Γλυφάδας, γιὰ τὴν ὁποία οἱ ἀρχὲς προχώρησαν στὴ σύλληψη δύο δεκατετράχρονων, ποὺ φέρεται νὰ ἔβαλαν τὴ φωτιά. Ἡ παιδοψυχολόγος ποὺ μίλησε σὲ ἡμερήσια ἐφημερίδα γιὰ τὰ πιθανὰ αἴτια, τὰ ὁποία ὀδήγησαν τὰ παιδιά στὴν πράξη τοῦ ἐμπρησμοῦ, σημείωσε ὅτι «γιὰ ἕνα παιδί, ποὺ προέρχεται ἀπὸ δομημένη οἰκογένεια μὲ καλὴ ἐπικοινωνία στοὺς κόλπους της, εἶναι ἀδιανόητες αὐτὲς οἱ ἐνέργειες... Ὅταν ὅμως ὑπάρχει ἐπιθετικότητα, φτωχὴ σχέση μέσα στὴν οἰκογένεια, ἀπουσιάζει ἢ ‘κατανόηση τοῦ ἐφήβου’, ἢ διάκριση μεταξὺ ‘καλοῦ’ καὶ ‘κακοῦ», εἶναι πολὺ πιθανόν ὅλα αὐτὰ νὰ ὀδηγήσουν τὰ παιδιά σὲ τέτοιες πράξεις, οἱ ὁποῖες τοὺς δίνουν «τὴν ψευδαίσθηση ὅτι ‘ἐξουσιάζουν’, ὅτι εἶναι ‘δυνατοί’».⁵

⁵ «Τὰ κίνητρα καὶ ἡ ψυχολογία τῶν 14χρονων ἐφήβων ποὺ συνελήφθησαν γιὰ ἐμπρησμό στὴ Γλυφάδα», Συνέντευξη τῆς παιδοψυχολόγου Ἀλεξάνδρας Καππάτου στὴν ἐφημερίδα *Πρῶτο Θέμα*, 14.8.2024.

Βεβαίως, (έκτος από τα άρνητικά δεδομένα μέσα στην οικογένεια) πηγή τροφοδότησης τής νεανικής βίας μπορούν να αποτελέσουν τα άρνητικά δεδομένα του ευρύτερου πολιτισμικού περιβάλλοντος.

Έχει διαπιστωθεί ότι στις ήμέρες μας τα λεγόμενα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, όπως το Facebook, το Instagram και το TikTok, που αποτελούν πια κυρίαρχα χαρακτηριστικά του σύγχρονου πολιτισμικού περιβάλλοντος, παίζουν έντονα άρνητικό ρόλο. Πολλές από τις τωρινές εκρήξεις νεανικής βίας ίσως να μη συνέβαιναν, αν δεν υπήρχε στο διαδίκτυο ή άσύδοτη διαδικασία άνάρτησης και δημοσιοποίησης αυτής τής συμπεριφοράς.

Μεγάλο μέρος του νεανικού πληθυσμού επιδιώκει όλο και περισσότερο σήμερα ένα είδος στρεβλής προβολής μέσω των likes, τής επιβράβευσης δηλαδή στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης. Δυστυχώς, άναρτήσεις με πράξεις βίας, σύμφωνα με τή νεανική όρολογία, θεωρούνται ότι είναι glorified (γκλοριφάιντ), δηλαδή ότι δοξάζουν τους πρωταγωνιστές τους.

Σ' αυτή τή στρεβλή έννοια τής διαδικτυακής προβολής έρχεται να προστεθεί και μιá στρεβλή έννοια τής μουσικής, ή όποια άκούει στο όνομα τράπ και ή όποια έχει στις ήμέρες μας μεγάλη άπήχηση στον νεανικό πληθυσμό. Όσο και να λένε πολλά παιδιά ότι μένουν άνεπηρέαστα, ή παρανομία και ό πλουτισμός από ληστείες και ναρκωτικά, τα όποια προβάλλονται από τò περιεχόμενο αυτών των πολιτισμικών ύποπροϊόντων, άποτελεί μιá διαδικασία πλύσης έγκεφάλου, ή όποια έπηρεάζει τους νέους και όδηγεϊ (ύποσυνείδητα και συνειδητά) κάποιους να θέλουν να πράξουν ό,τι λένε αυτά τα τραγούδια, ξεκινώντας από άναρτήσεις βίντεο στο TikTok με μαχαίρια και χρήματα.

Όλα αυτά είχαν ως άποτέλεσμα τόν διπλασιασμό των άνήλικων δραστών τα τελευταία τέσσερα χρόνια. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τήν

Έπετηρίδα τής Αστυνομίας για άδικήματα με γνωστούς τούς δράστες, ό αριθμός τών δραστών έως και 18 έτών είναι ό έξής:⁶

2020, 6.415 άνήλικοι δράστες

2021, 6.381 άνήλικοι δράστες

2022, 7.506 άνήλικοι δράστες

2023, 11.822 άνήλικοι δράστες

Βασικό χαρακτηριστικό τών φαινομένων νεανικής βίας είναι ότι αυτά έκδηλώνονται κυρίως μέσω τής προσκόλλησης και τής ένταξης τών παιδιών σε ομάδες, οι όποιες έχουν ως προσανατολισμό τους τή βία. Σχετικά με τή βία τών νεανικών ομάδων στη χώρα μας υπάρχουν τρία στοιχεία, τά όποια δείχνουν τή ραγδαία έπιδείνωση.

1^{ov}) Ένω ή συμμετοχή και κοριτσιών σε ομάδικές μορφές βίαιης, παραβατικής και άντικοινωνικής συμπεριφοράς, μέχρι πριν από λίγα χρόνια, δέν ήταν καθόλου συνηθισμένο φαινόμενο, τó τελευταίο διάστημα έχει γίνει και αυτό.

2^{ov}) Ένω μέχρι τó 2019 οι νεανικές συμμορίες στις γειτονίες ή οι νεανικές συμμορίες τών όπαδών άθλητικών ομάδων δέν θα έπιτίθονταν ποτέ σε κάποιον πού ήταν μόνος του στον δρόμο, τώρα, σύμφωνα με μαρτυρίες, υπάρχουν νεανικές ομάδες, άποτελούμενες από δέκα ή και δεκαπέντε νεαρά άτομα, πού σχεδιάζουν έπιθέσεις άκόμη και σε όσους κυκλοφορούν μόνοι τους, όχι μόνο για νά τούς χτυπήσουν, αλλά και για νά τούς μαχαιρώσουν.⁷

⁶ Έλληνική Αστυνομία, *Στατιστική Έπετηρίδα Έλληνικής Αστυνομίας*, έτη 2020, 2021, 2022, 2023.

⁷ Βλ. Καράτζιου Ντίνα, «Παραβατικότητα άνηλίκων: Όμη βία, έτσι για τή φάση», LiFO, 12.12.2023.

3^{ον}) Έχει διαπιστωθεῖ ὅτι ὁ χῶρος ποὺ σὲ πολλές περιπτώσεις δημιουργοῦνται αὐτὲς οἱ ὁμάδες, οἱ κλίκες καὶ οἱ συμμορίες εἶναι ὁ χῶρος τοῦ σχολείου. Ἔτσι, ἡ παραβατικότητα τῶν ἀνηλίκων μαζί με τὴ σχολικὴ βία εἶναι δύο ὁμόκεντροι κύκλοι τοῦ ἴδιου μεγάλου προβλήματος.

Ἡ πιὸ συνηθισμένη μορφή μετὴν ὁποία ἐμφανίζεται ἡ ἐνδοσχολικὴ βία εἶναι ἡ μορφή τοῦ ἐκφοβισμοῦ (bullying). Ὁ ὅρος «bullying» παρουσιάστηκε γιὰ πρώτη φορὰ στὴ διεθνή ἐπιστημονικὴ ὁρολογία ἀπὸ Νορβηγοὺς ἐπιστήμονες τὴ δεκαετία τοῦ '70, προκειμένου νὰ περιγράψει τὶς διαδικασίες παρενόχλησης καὶ συστηματικῆς θυματοποίησης παιδιῶν καὶ ἐφήβων ἀπὸ τοὺς συνομηλίκους τους.⁸

Ὁ ἐκφοβισμὸς αὐτὸς μπορεῖ νὰ προσλάβει τὶς ἐξῆς μορφές:

- α) τὴ λεκτικὴ ἐπίθεση (κοροϊδευτικὰ ὀνόματα/παρατσούκλια, πειράγματα, βρισιές, χειρονομίες, συκοφαντίες),
- β) τὴ σωματικὴ ἐπίθεση (σπρωξίματα, χτυπήματα, σκίσιμο ρούχων, κλοπὴ προσωπικῶν ἀντικειμένων ἢ χρημάτων),
- γ) τὸν ἔμμεσο ἐκφοβισμὸ (ἀποκλεισμὸ τοῦ στοχοποιημένου παιδιοῦ ἀπὸ τὴ συμμετοχὴ του στὶς ὁμαδικὲς δραστηριότητες),
- δ) τὴ σεξουαλικὴ ἐπίθεση (προσβλητικὰ μηνύματα, λεκτικὴ παρενόχληση, ἀπειλὲς καὶ ὑπονοούμενα σεξουαλικοῦ περιεχομένου, χειρονομίες καὶ μορφασμοὶ ἀντίστοιχου περιεχομένου), καὶ
- ε) τὸν ἠλεκτρονικὸ ἐκφοβισμὸ (σάμπερμπουλινγκ, cyberbullying), μέσω τοῦ κινητοῦ τηλεφώνου, τοῦ διαδικτύου ἢ τῶν μέσων κοινωνικῆς δικτύωσης μετὰ κακόβουλα μηνύματα καὶ κλήσεις.

Οἱ διαστάσεις ποὺ ἔχουν πάρει αὐτὰ τὰ φαινόμενα ὁδήγησαν τὴν Πολιτεία τὸ 2023 σὲ νομοθετικὴ ρύθμιση δημιουργίας μιᾶς ψηφιακῆς

⁸ Olweus, D. (1978). *Aggression in the schools: Bullies and whipping boys*. Washington, D. C.: Hemisphere (Wiley).

πλατφόρμας καταχώρισης τῶν περιστατικῶν σχολικῆς βίας με τίτλο «Ζοῦμε ἀρμονικὰ μαζί - Σπᾶμε τὴ σιωπὴ». Στὴν πλατφόρμα αὐτὴ μποροῦν νὰ ὑποβληθοῦν ἐπώνυμες ἀναφορὲς περιστατικῶν σχολικῆς βίας ἀπὸ μαθητὲς γυμνασίων καὶ λυκείων, ἀλλὰ καὶ γονεῖς. Ἦδη στὴν πλατφόρμα ἔχουν δημιουργηθεῖ προφίλ χρήστη 1.428 γονεῖς καὶ μαθητὲς κι ἔχουν ὑποβληθεῖ 328 ἀναφορὲς.

Ἐπίσης, τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας ἀπὸ τὴ νέα σχολικὴ χρονιά (2024-25) ἐπιτρέπει στοὺς μαθητὲς νὰ ἔχουν μαζί τους τὰ κινητὰ τηλέφωνα, ἐνῶ πρὶν δὲν τὸ ἐπέτρεπε, ὡστόσο δὲν ἐπιτρέπει τὴ χρήση τους καὶ προβλέπει μία σειρά ἀπὸ ποινές, ἀρχίζοντας με τὴν ἀποβολὴ μιᾶς ἡμέρας στὴν περίπτωση ἐμφάνισης ἢ χρήσης τοῦ κινητοῦ τηλεφώνου.

Δ) Ἐκκλησιαστικὴ προσέγγιση τοῦ προβλήματος

Ὅλες οἱ προσπάθειες γνώσης, κατανόησης καὶ ἀντιμετώπισης τόσο τῆς ἐνδοοικογενειακῆς ὅσο καὶ τῆς νεανικῆς βίας εἶναι χρήσιμες. Ὡστόσο, κινδυνεύουμε νὰ ἐξασφαλίσουμε (καὶ νὰ ἀποκομίσουμε) ἐλάχιστα ὀφέλη, ἂν δὲν κατανοήσουμε τὴ ρίζα τοῦ κακοῦ.

Ἐχοντας ὡς ἀφετηρία τὴν ἀλήθεια τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως αὐτὴ ἀποκαλύπτεται στὸ εὐαγγέλιο τῆς σωτηρίας καὶ τὴν πατερικὴ παράδοση, μποροῦμε νὰ ὑποστηρίξουμε ὅτι ἡ ρίζα τοῦ κακοῦ δὲν βρίσκεται στὶς κοινωνικὲς συνθήκες ἢ στὰ συστήματα ἐλέγχου, ἀλλὰ στὰ πολιτισμικὰ πρότυπα καὶ τὰ νοήματα, με τὰ ὁποῖα τροφοδοτεῖται καὶ καλλιεργεῖται ἡ προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου. Μὲ ἄλλα λόγια, ἂν ὁ ἄνθρωπος ἔχει τὴ σωστὴ πνευματικὴ τροφοδοσία, ἀκόμη καὶ σὲ ἀντίξοες κοινωνικὲς συνθήκες, θὰ προσπαθεῖ καὶ θὰ ἀγωνίζεται πρὸς τὴ σωστὴ κατεύθυνση. Ἄν ἔχει νοσηρὴ πνευματικὴ τροφοδοσία, ἀκόμη καὶ μέσα σὲ ἰδανικὲς κοινωνικὲς συνθήκες, θὰ κατευθύνει τὴν προσωπικότητά του πρὸς τὴν ἐσφαλμένη κατεύθυνση.

Τόσο ἡ ἔνδοοικογενειακὴ ὅσο καὶ ἡ νεανικὴ βία ἀπορρέουν καὶ καλλιεργοῦνται ἀπὸ πολιτισμικὰ πρότυπα, τὰ ὁποῖα ἔχουν ὡς κεντρικὸ ἄξονα μιὰ στρεβλὴ καὶ ἐν πολλοῖς νοσηρὴ ἔννοια τῆς δύναμης, τὴν ἔννοια τῆς δύναμης ὡς κυριαρχίας. Οἱ ἄνθρωποι ποὺ καταφεύγουν στὴ βία, εἴτε στὸ πλαίσιο τῶν ἔνδοοικογενειακῶν σχέσεων εἴτε στὸ πλαίσιο τῶν νεανικῶν συναναστροφῶν τους, τὸ κάνουν ἐπειδὴ ἔτσι αἰσθάνονται ἢ πιστεύουν ὅτι εἶναι δυνατοί.

Ὡστόσο, ἡ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο κατανόηση τῆς δύναμης δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο παρὰ προϊόν τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ ἀνθρώπου στὴν πεπτωκυῖα κατάστασι, στὴν ὁποία ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδιὰ τοῦ ἀνθρώπου διακατέχονται ἀπὸ τὴν φαντασίωσι τῆς παντοδυναμίας καὶ τῆς κυριαρχίας. Οἱ κοινωνίες ποὺ συγκροτοῦνται μὲ βάση αὐτὴ τὴ νοσηματοδότησι, διέπονται, ρητῶς ἢ ἀρρήτως, ἀπὸ τὸν λεγόμενον «νόμο τοῦ δυνατοῦ». Εἶναι οἱ κοινωνίες στὶς ὁποῖες ὁ ἰσχυρὸς ἐπιχειρεῖ νὰ ἐξουθενώσῃ τὸν ἀνίσχυρο. Εἶναι οἱ κοινωνίες τὶς ὁποῖες συναντοῦμε ἀπὸ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους μέχρι τοὺς σύγχρονους «πολιτισμένους» χρόνους.

Ἡ κατάστασι αὐτὴ συνιστᾷ μιὰ ποιμαντικὴ πρόκλησι γιὰ τὴν Ἐκκλησίαν, καθὼς καλεῖται μὲ τὴ μαρτυρία τῆς εὐαγγελικῆς ἀλήθειας νὰ κρατήσῃ ὁρατὴ τὴν ὁδὸ διαφυγῆς ἀπὸ αὐτὴ τὴν αἰχμαλωσίαν.

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος, γράφοντας τὴν ἐπιστολὴ πρὸς Ἐφεσίους, προσεύχεται ὑπὲρ αὐτῶν διαρκῶς, ὥστε νὰ φωτιστοῦν τὰ μάτια τῆς καρδιάς τους κι ἔτσι νὰ γνωρίσουν ποιά εἶναι ἡ ἐλπίδα τῆς κλήσεώς τους ἀπὸ τὸν Χριστό καὶ ποιά δύναμι προσπορίζονται ὅσοι ἀνταποκρίνονται σ' αὐτὸ τὸ κάλεσμα (*«πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδιάς ὑμῶν, εἰς τὸ εἰδέναι ὑμᾶς τίς ἐστὶν ἡ ἐλπίς τῆς κλήσεως αὐτοῦ... καὶ τί τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς τοὺς πιστεύοντας»*). Ἐφ. 1:16-20).

Ἡ δύναμη γιὰ τὴν ὁποία μιλάει ὁ ἀπόστολος Παῦλος δὲν ἔχει τὸ νόημα τῆς δύναμης τῆς ἐπικυριαρχίας ἐπὶ τῶν συνανθρώπων ἢ ἐπὶ τῶν συνειδήσεων, ἀλλὰ εἶναι μιὰ παράδοξη δύναμη. Ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν αὐτὴ τὴ δύναμη, γράφει στὴν Β΄ πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολή, ἐνῶ εἶναι φτωχοί, κατορθώνουν νὰ πλουτίζουν πολλοὺς ἄλλους· ἐνῶ συναντοῦν προβλήματα, αὐτοὶ χαίρονται· ἐνῶ δὲν ἔχουν τίποτα, κατέχουν τὰ πάντα· κι ἐνῶ πεθαίνουν, ὑπάρχουν ἐν ζωῇ: «ὡς ἀποθνήσκοντες καὶ ἰδοὺ ζῶμεν, ὡς παιδευόμενοι καὶ μὴ θανατούμενοι, ὡς λυπούμενοι ἀεὶ δὲ χαίροντες, ὡς πτωχοὶ πολλοὺς δὲ πλουτίζοντες, ὡς μηδὲν ἔχοντες καὶ πάντα κατέχοντες» (Β΄ Κορ. 6: 9-10).

Εἶναι ἡ δύναμη τῆς ταπεινώσεως τοῦ ἴδιου τοῦ Χριστοῦ· «ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι» (Μάρκ. 10: 44) καὶ μάλιστα συγχωρεῖ καὶ ἐξαιτεῖται τὴ συγχώρηση γιὰ τοὺς σταυρωτές, «Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς, οὐ γὰρ οἶδασι τί ποιοῦσι» (Λουκ. 23: 34).

Εἶναι ἡ δύναμη ποὺ ἀποκαλύπτεται στὸ πρόσωπο τῆς Θεοτόκου, ἡ ὁποία, ἐνῶ βλέπει τὸν Χριστὸ κρεμάμενον ἐν σταυρῷ καὶ τὴν καρδιά της διαπερνᾷ ρομφαία ὡς πόνος μητρικὸς καὶ δοκιμασία ἐσχάτη, ἔχει τὴ δύναμη νὰ συγχωρεῖ τοὺς χριστοκτόνους.

Εἶναι ἡ δύναμη ποὺ φανερῶνεται στὸ πρόσωπο τοῦ κάθε Ἁγίου, ὅπως στὴ μαρτυρημένη περίπτωση τοῦ ἁγίου διακόνου καὶ πρωτομάρτυρος Στεφάνου, ποὺ ξεπερνᾷ τὸ διττὸ θάνατο τῆς δειλίας ἐναντι τοῦ θανάτου καὶ τῆς κακίας: «Κύριε Ἰησοῦ, δέξαι τὸ πνεῦμά μου... Κύριε, μὴ στήσης αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην» (Πράξ. 7: 59-60).

Αὐτὴ ἡ ὁδὸς μᾶς πάει πολὺ πρὸ πέρα ἀπὸ τὶς θεωρίες τῆς ὑπομονετικῆς κοινωνικῆς ἀντίστασης, ὅπως στὸ παράδειγμα τῆς μη-βίας τοῦ Μαχάτμα Γκάντι (Mahatma Ghandi) ἢ τὶς ψυχαναλυτικὲς θεωρίες ὀριοθέτησης τῆς ἱκανοποίησης τῶν ἐνστίκτων. Ἐπίσης, μᾶς πάει πολὺ πέρα ἀπὸ τὴ σύγχρονη woke κουλτούρα τῆς λεγόμενης ἀφύπνισης καὶ

τὸν ἀκτιβισμό πὸ αὐτὴ ἐκφράζει ἐναντίον τῶν ὑπαρχουσῶν μορφῶν ἐνδοοικογενειακῆς ἢ φυλετικῆς βίας.

Μέσα στὸ πλαίσιο αὐτῶν τῶν θεωριῶν ἡ παραίτηση ἀπὸ τὴ βία κατανοεῖται ὡς μία κατ' ἀνάγκη περιστολή, τὴν ὁποία ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἀποδεχθεῖ ἢ νὰ ὑποστεῖ, χωρὶς ὡστόσο νὰ πάψει νὰ διακατέχεται ἀπὸ τὴν ψυχικὴ ἐπιθυμία γιὰ κυριαρχία. Μέσα στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἔχουμε ἀπλῶς τὴν παραίτηση ἀπὸ τὴ βία ὡς μία κατ' ἀνάγκη περιστολή, ἀλλὰ ἔχουμε τὴ βαθιὰ ψυχικὴ μεταμόρφωση τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ δύναμη αὐτῆς τῆς μεταμόρφωσης δὲν ἔχει τὰ χαρακτηριστικὰ ἐνὸς σειсмоῦ ἢ ἐνὸς ἰσχυροῦ ἀνέμου, ἀλλὰ τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς λεπτῆς αὔρας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἡ ὁποία φανερῶνεται στὶς θεοφάνειες τῶν Ἁγίων. Ὁ ἄνθρωπος δὲν παύει ἀπλῶς νὰ βαιοπραγεῖ, ἀλλὰ παύει καὶ νὰ διακατέχεται ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία γιὰ βαιοπραγία, καθὼς βιώνει τὴν ἔσχατη δύναμη, γιὰ τὴν ὁποία κάνει λόγο ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, λέγοντας «ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται» (Β' Κορ. 12: 9).

Τὸ κάλεσμα αὐτῆς τῆς μεταμόρφωσης ἡ Ἐκκλησία τὸ ἀπευθύνει τόσο πρὸς τὰ θύματα τῆς βίας ὅσο καὶ πρὸς τοὺς θύτες. Κι ἂν στὴν περίπτωση τῶν θυμάτων τὸ κάλεσμα αὐτὸ ἔχει τὸ νόημα τῆς συγχώρησης, στὴν περίπτωση τῶν θυτῶν τὸ κάλεσμα αὐτὸ ἔχει τὸ νόημα τῆς μετάνοιας. Ἡ μετάνοια αὐτὴ δὲν ἐξαντλεῖται σὲ μιὰ ἀπλὴ δήλωση ἢ μιὰ στιγμιαία ἐνοχικὴ ἀποκήρυξη κάποιας βίαιης πράξης, ἀλλὰ σηματοδοτεῖ ἕναν ἀγώνα γιὰ ἀλλαγὴ τῶν σκέψεων καὶ τῶν συναισθημάτων πὸ ἀποτελοῦν τὸ περιεχόμενο τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου.

Τὸν ἀγώνα αὐτὸν τὸν βλέπουμε νὰ ἀποτυπώνεται μέσα στὴν ἡσυχαστικὴ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, στὴν ὁποία γίνεται λόγος γιὰ ἕνα ἄλλο εἶδος βίας, γιὰ τὴ βία τοῦ ἀνθρώπου ἐναντίον τοῦ σκοτεινοῦ ἑαυτοῦ του, καθὼς σύμφωνα μὲ τὸν λόγο τοῦ Κυρίου: «Ἡ Βασιλεία τῶν

Οὐρανῶν βιάζεται καὶ βιασταὶ ἀρπάζουσιν αὐτήν (Ματθ. 11.12).⁹ Χρειαζόμαστε, λοιπόν, αὐτὸ τὸ ἄλλο εἶδος βίας, μὲ τὸ ὁποῖο στρεφόμαστε ἐναντίον τῶν παθῶν τοῦ ἑαυτοῦ μας καὶ ἀγωνιζόμαστε νὰ τὰ χειραγωγήσουμε πνευματικὰ μὲ τὴν προσευχὴ καὶ τὴν ἄσκηση.

Μὲ τὸν τρόπο αὐτό, ὅπως γράφει ὁ Ἅγιος Μακάριος, οἱ ἄνθρωποι «εὐφροσύνης ἐπουρανίου χάριτος μέτοχοι γίνονται» (Μακάριος 1985: 174). Μὲ ἄλλα λόγια, ἡ μεταμόρφωση ποὺ ἐκδηλώνεται μέσα ἀπὸ τὴν μετάνοια καὶ τὴ συγχώρηση ἀποτελεῖ πηγὴ μιᾶς διαφορετικῆς χαρᾶς, μιᾶς πραγματικῆς πληρότητας, ἡ ὁποία δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιθυμίας τοῦ ἀνθρώπου γιὰ κυριαρχία, ἀλλὰ τῆς συμφιλίωσής του μὲ τὸ γεγονὸς ὅτι τίποτα δὲν εἶναι δικό του, ἀλλὰ ὅλα ἀποτελοῦν μία δωρεά, ποὺ προέρχεται καὶ θὰ ἐπιστρέψει στὸν Θεό.

Ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἄποψη, τόσο ἡ ἐνδοοικογενειακὴ καὶ ἡ νεανικὴ βία ὅσο καὶ κάθε μορφὴ βίας δὲν ἀποτελοῦν παρὰ προῖὸν στρέβλωσης αὐτῆς τῆς ἀλήθειας. Ἡ ἀλήθεια τοῦ Εὐαγγελίου —ἂν κατανοηθεῖ καὶ δὲν διαστρεβλωθεῖ— δὲν ἐδραιώνει καὶ δὲν διαιώνει κανενὸς εἶδους βία. Ἀντιθέτως, ὄχι μόνο ἀποτρέπει ἢ συγκρατεῖ τὴ βία, ἀλλὰ καθιστᾷ ἀδύνατο τὸ ψυχικὸ καὶ τὸ κοινωνικὸ “ἔδαφος”, στὸ ὁποῖο αὐτὴ θὰ μποροῦσε νὰ ἐκδηλωθεῖ.

Ε) Προτάσεις ἀντιμετώπισης

Ἐχοντας αὐτὰ ὑπόψη τίθεται τὸ ἐρώτημα: τί μπορεῖ νὰ γίνει, τί μποροῦμε νὰ κάνουμε; Εὐκόλες ἀπαντήσεις δὲν ὑπάρχουν στὸ ζήτημα. Ὡστόσο, μέσα ἀπὸ τὸ πρίσμα τῆς προσέγγισης ποὺ προηγήθηκε, θὰ ἐπιχειρήσουμε νὰ διατυπώσουμε κάποιες προτάσεις.

⁹ Αὐτὴ τὴ βία, ἰδιαίτερα μὲ τὸ ἔργο τῆς προσευχῆς καὶ τῆς ἄσκησης, ὁ ἅγιος Σωφρόνιος (τοῦ Ἑσσεξ) τὴν ἀποκαλεῖ «ἀτελεύτητη δημιουργία, ἀνώτερη ἀπὸ κάθε τέχνη καὶ ἐπιστήμη» (Περὶ Προσευχῆς, σελ. 15).

Είμαστε σίγουροι ότι μέσα από τον διάλογο που θα ακολουθήσει, οί προτάσεις αυτές μπορούν να βελτιωθούν και να εμπλουτιστούν σχετικά με τις οργανωτικές κινήσεις που μπορούν να υπάρξουν εκ μέρους της Έκκλησίας. Οί προτάσεις αυτές είναι οί ακόλουθες:

1^{ov}) Στο επίπεδο τών Μητροπόλεων τὰ ἀρμόδια Γραφεῖα προτείνεται νὰ μὴν λειτουργοῦν ἀπλῶς ὡς Γραφεῖα Γάμων, ἀλλὰ νὰ ἐξελιχθοῦν σὲ Γραφεῖα Συμβουλευτικῆς καὶ νὰ παίξουν ἕναν προληπτικό ρόλο ὡς πρὸς τὴν ἐκδήλωση συμπεριφορῶν βίας μέσα στὴν οἰκογένεια. Νὰ βοηθήσουν τὰ νέα ζευγάρια στὴν κατανόηση τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ μεταξὺ τους ἀγάπη καὶ ὁ ἀλληλοσεβασμὸς θὰ σφραγίζουν τὴν ἀσφαλὴ πορεία τῆς οἰκογένειάς τους καὶ τὴν ὑγιὴ ἀνάπτυξη τῶν παιδιῶν τους. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπάρξει ἡ πρωτοβουλία μιᾶς σειρᾶς ἐπιμορφωτικῶν συναντήσεων (διὰ ζώσης ἢ διαδικτυακῶν) τῶν ἀρμοδίων στελεχῶν τῶν Μητροπόλεων.

2^{ov}) Τὸ ἔργο τῆς συμβουλευτικῆς πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση μπορεῖ νὰ διακονηθεῖ καὶ στὸ ἐπίπεδο τῆς ἐνορίας. Ἔχουμε ὑπόψη μας τὶς περιπτώσεις πολλῶν ἱερέων, οἱ ὁποῖοι προσπαθοῦν ν' ἀνταποκριθοῦν σὲ αὐτὸ τὸ ἔργο.

Ἐνδεικτικῶς, ἀναφέρουμε τὴν περίπτωση τοῦ πνευματικοῦ μας ἀδελφοῦ καὶ μακαριστοῦ ἱερομονάχου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γουμενίσσης, τοῦ πατρὸς Βαρθολομαίου, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ συμπλήρωνε τὰ χαρτιὰ τοῦ γάμου, καλοῦσε τὸ νέο ζευγάρι σ' ἕναν διάλογο γιὰ τὰ ζητήματα τοῦ ἀλληλοσεβασμοῦ καὶ τῆς ἀγάπης μέσα στὸν γάμο, παίρνοντας ὡς ἀφορμὴ κάποιο σχετικὸ βίντεο πὸ τοὺς ἔδειχνε ἢ κάποιο σχετικὸ τραγούδι πὸ τοὺς ἔβαζε ν' ἀκούσουν.

Καθὼς ὁ ρόλος τῶν ἱερέων ὡς πρὸς τὸ ζήτημα αὐτὸ εἶναι σημαντικός, προτείνεται τὸ θέμα τῆς ἐνδοοικογενειακῆς βίας νὰ

ἀποτελέσει θέμα ἱερατικῶν συνάξεων, οἱ ὁποῖες πραγματοποιοῦνται στίς Ἱερές Μητροπόλεις.

3^{ov}) Τὰ θύματα τῆς ἐνδοοικογενειακῆς βίας εἶναι πολύ πιθανὸ νὰ ἀποκαλύψουν τὴν κακοποίηση σὲ κάποιον πνευματικὸ. Ἔτσι, καὶ ὁ ρόλος τοῦ πνευματικοῦ ὡς πρὸς τὸ ζήτημα αὐτὸ μπορεῖ νὰ εἶναι σημαντικός. Ἦδη ἀρκετές Μητροπόλεις ἔχουν καθιερωμένες ἢ ἔκτακτες συναντήσεις πνευματικῶν. Προτείνεται τὸ θέμα τῆς ἐνδοοικογενειακῆς βίας νὰ ἀποτελέσει θέμα καὶ αὐτῶν τῶν συναντήσεων.

4^{ov}) Ἡ πείρα ποὺ ἔχει ἀποκτηθεῖ σχετικὰ μὲ τὰ ζητήματα αὐτὰ καὶ οἱ ἀναλύσεις ποὺ ἔχουν γίνει σὲ συνέδρια ἀρκετῶν Μητροπόλεων ἢ κοινές διοργανώσεις θεολόγων, ψυχιάτρων καὶ ψυχολόγων, μποροῦν νὰ περιληφθοῦν σὲ κάποιο συμβουλευτικὸ ἐγχειρίδιο περὶ τῆς ἐνδοοικογενειακῆς καὶ νεανικῆς βίας, τὸ ὁποῖο νὰ εἶναι διαθέσιμο στὰ στελέχη τῶν Μητροπόλεων καὶ τοὺς ἱερεῖς ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὰ ζητήματα αὐτὰ.

5^{ov}) Ἔχει διαπιστωθεῖ ὅτι ἡ νεανικὴ βία εἶναι σὲ μεγάλο βαθμὸ προῖον μιᾶς νοσηρῆς ὁμαδικότητας, στὴν ὁποία καταφεύγουν οἱ νέοι κυρίως ἐξαιτίας τῆς ἔλλειψης τῶν ἀρμονικῶν ἐνδοοικογενειακῶν σχέσεων. Ἔτσι, εἶναι ἀνάγκη ἡ Ἐκκλησία —τόσο σὲ ἐπίπεδο Μητροπόλεων ὅσο καὶ σὲ ἐπίπεδο ἐνοριῶν— νὰ ἐνισχύσει τὶς δράσεις ἀνάπτυξης μιᾶς ὑγιοῦς ὁμαδικότητας μὲ τὶς λατρευτικὲς συνάξεις της, μὲ τὴ λειτουργία τῶν νεανικῶν κέντρων, μὲ τὶς κατασκηνώσεις, μὲ τὶς σχολές ἀγιογραφίας καὶ ψαλτικῆς, μὲ τὰ προσκυνήματα σὲ μοναστήρια καὶ μὲ τὶς ἐπισκέψεις σὲ ἐνορίες καὶ ἰδρύματα.

Τέτοιες δράσεις ὑγιοῦς ὁμαδικότητας ἔχουν οὐσιαστικὰ τὸν χαρακτήρα τῆς πρόληψης γιὰ κάθε βαθμὸ ἐξέλιξης τοῦ προβλήματος τῆς

νεανικῆς βίας, καθὼς δημιουργοῦν ἓνα ψυχολογικό (καὶ πνευματικό) “ἔδαφος”, στὸ ὁποῖο περιορίζεται ἡ δυνατότητα ἀνάπτυξης φαινομένων βίαιης συμπεριφορᾶς καὶ εὐνοεῖται ἡ δυνατότητα γιὰ ὑγιεῖς σχέσεις ἀλληλοσεβασμοῦ καὶ ἀλληλεγγύης.

6^{ον}) Στὶς περιπτώσεις ποὺ εἶναι δυνατόν, νὰ ὑπάρξει συνεργασία μὲ τὶς ἀρμόδιες ὑπηρεσίες τῆς Πολιτείας, καθὼς καὶ ἡ δημόσια ὑποστήριξη τῶν προσπαθειῶν γιὰ τὸν τερματισμὸ τῆς ἐνδοοικογενειακῆς καὶ νεανικῆς βίας.

Στ) Ἐπίλογος

Μακαριώτατε ἅγιο Δέσποτα,
Σεβασμιώτατοι ἅγιοι Ἀδελφοί,

Ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης καὶ οἱ ἄλλοι ἐκφραστὲς τῆς ἡσυχαστικῆς παράδοσης, σὲ μιὰ ἐποχὴ ποὺ ἡ κοινωνία εἶχε ἀρχίσει ν’ ἀκολουθεῖ μία στρεβλὴ πνευματικὴ πορεία στὰ τέλη τοῦ 18^{ου} αἰῶνος, ἀγωνίστηκαν ἐνάντια σὲ αὐτὸ τὸ ρεῦμα, προβάλλοντας τὴ Φιλοκαλία ὡς μέσο γιὰ τὴν πραγματικὴ καλλιέργεια τῆς πνευματικῆς ζωῆς.

Σήμερα ζοῦμε σὲ μιὰ παρόμοια ἐποχὴ, στὴν ὁποία ἡ αἴσθησις τῆς στρεβλῆς πορείας τῶν πραγμάτων εἶναι καὶ πάλι ἔντονη. Ὁ οἰκογενειακὸς θεσμὸς δοκιμάζεται μὲ πολλαπλά ἐκφυλιστικὰ φαινόμενα, μὲ ἀδιαφορία γιὰ τὰ παιδιά, μὲ ἀδυναμία σωστῆς γονεϊκῆς ἀγωγῆς, μὲ τὶς χειρότερες εἰδήσεις βίας.

Στὴν ὅλη πορεία ἀντιμετώπισης αὐτῶν τῶν δεινῶν ποὺ εἰσέβαλαν καὶ συνεχίζουν σήμερα νὰ εἰσβάλουν μαζικὰ στὶς ἀνθρώπινες συνειδήσεις τῶν οἰκογενειῶν καὶ τῶν παιδιῶν εἶναι ἀνάγκη νὰ βροῦμε καὶ πάλι τὶς ἡσυχαστικὲς ρίζες τῆς πνευματικῆς μας παράδοσης, ὡς

τρόπο δικῆς μας ἐτοιμασίας καί ὡς τρόπο βοήθειας καί καθοδήγησης τοῦ λαοῦ μας. Μᾶς βοηθάει σὲ αὐτὸ ἡ ἀναγέννηση τῆς ἡσυχαστικῆς παράδοσης, ἡ ὁποία ἔχει πραγματοποιηθεῖ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς τελευταίας πεντηκονταετίας στὰ μοναστικά κέντρα τῆς Ἐκκλησίας μας.

Ἔχοντας ὡς ἀφετηρία αὐτὴ τὴν ἀναγέννηση εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀγωνιστοῦμε γιὰ τὴ σωστὴ πνευματικὴ τροφοδοσία τῆς κοινωνίας μας μέσα στὸ σύγχρονο ἀντίξοο πολιτισμικὰ περιβάλλον.

Εἶναι ἀνάγκη μὲ τὶς σωστὲς ὀργανωτικὲς πρωτοβουλίες νὰ ἐπιδιώξουμε τὴν ἀποδυνάμωση τῶν πολιτισμικῶν προτύπων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀπορρέουν τόσο ἡ ἐνδοοικογενειακὴ ὅσο καὶ ἡ νεανικὴ βία, ἀλλὰ καὶ κάθε ἄλλη μορφή βίας.

Ἡ κατάσταση τῆς κοινωνίας μας ὡς πρὸς αὐτὸ τὸ ζήτημα, παρὰ τὶς ἄμεσες καὶ μακροπρόθεσμες προσπάθειες ποὺ μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ γίνουν, μπορεῖ νὰ συνεχίσει νὰ εἶναι μιὰ κατάσταση αἰχμαλωσίας σ' αὐτὲς ἢ ἄλλες θλιβερὲς μορφὲς παθογένειας.

Ὡστόσο ἡ δική μας διακονία — πιστὴ στὸ κάλεσμα τοῦ Κυρίου— εἶναι ἀνάγκη νὰ καταβάλλει κάθε προσπάθεια, ὥστε νὰ κρατήσῃ ὁρατὸ τὸ μονοπάτι τῆς συμφιλίωσης καὶ τῆς ὑπακοῆς στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

05.09.2024

✠ Δρ. Γεώργιος Δωρόνθεος